

Pretulu prenumeratiunei
pentru partile Austriei si
Ungariei: pe 1. anu 4 fl.
pe 1/2 anu 2 fl. v. a.
pentru alte tieri 5 fl. la
anu.

SPERANTIA.

Fóia literaria-besericésca.

Banii de prenumeratiune
si corespundintiele sunt
de a se adresá *franco*
catra Redactiunea „Spe-
rantiei”, la Aradu, strat'a
Capelei, Nr. 26.

Organulu societatei de lectura a teologiloru romani din Aradu.

Foi'a acést'a sub redactiunea colegiale a teologiloru romani din Aradu si sub auspiciile superioritatei scolastice ese de dóue ori la luna, anume la 1. si 15. a fiescecarei lune.

Despre dotatiunea preotiloru si a invetiatoriloru.

Intre agendele cele multe cari astépta depurare dela reprezentantii besericesci. negresitu cá cátu de curundu se va luá in consideratiune si starea slaba materiale a preotimei. Atátu congresulu. cátu si sinodulu d'antáiu eparchialu alu Aradului a si inceputu lucrarea in interesulu preotimei. ceea ce ni póte fi spre mangaiere. Anume aflámu intre actele sinodului aradanu. cá la propunerea presidiului respective a Présantiei sale Dlui Episcopu, ca se se emita o comisiune anchetaria. carea pe sesiunea viitória a sinodului se substérna unu proiectu detaiatu pentru regularea parochieloru si dotatiunei parochiale. — sinodulu a incuviintiatu propunerea si denumirea comisiunei o a incredintiatu Pr. S. Sale. Nu incape dar' indoiéla. cá in sesiunea viitória a sinodului starea materiale a preotimei va fi unu obiectu importantu de desbatere. Dar' si pana atunci vedemu cá s'a dispusu totu in interesulu acést'a. ca unde numai se póte se se faca reducere in parochie nu numai prin aplicarea decisiului la casuri speciali. ci si prin aceea. cá numerrulu aspirantiloru la statulu preotiescu s'a micioratu prin modulu precisatu pentru primirea in teologia: prin urmare. cátu pentru sinodulu eparchialu. potemu fi din destulu multumiti pentru mesurele. ce le-a adusu in privint'a ameliorarei stáarii preotiesci. Inse in beserica sinodale nu este destulu ca numai una corporatiune se promoveze interesele ei si a persóneloru administrative. In sarcinarea pentru dotarea preotiloru. in prim'a linea cade pe sínódele si comitetele parochiali (st. org. §. 7 p. 5. §. 23. p. 7. 8.), celelalte organe suntu nunai adminiculií loru. In aceste sínóde presiedu preotii. in comitete suntu ei membrii naturali.

Dupa esperinti'a mea trebuie se constatediu: cá crestinií romani mai pretotindenea semtiescu o ambitiune óre-care. potendu face pre preotulu loru indestululu. (presupunu inse cá preotulu nu stá in colisiune cu popórenii sei). — Si in cátu dóra interesarea acést'a de starea preotului in unele locuri nu ar esiste. acolo nici pretensiuni nu potu fi; pentrucá poporulu séu corporatiunea séu si individulu. care nu-si cunosce detorint'a. nici drepturile nu-si le póte eserceá. Din contra acolo. unde poporulu se vede a fi interesatu pentru esercearea drepturiloru. se presupune si implinirea detorintieloru. Numai acést'a cunoscentia de sine de s'ar poté desvoltá pretotindenea barem in mesura si mai mica. indata ni ar' fi mai usioru. Comitetele parochiali. presupunu cá in tóte locurile suntu compuse dintre fruntasii comunei. in cátu inse nici acést'a nu ar' posiede deplina cunoscentia despre cauzele nóstre besericesci. despre implinirea detorintieloru. — trebuescu capacitati; facandu preotulu si invetiatoriulu séu alti inteliginti asta detoria. potu contá pe deplinulu sucursu alu organeloru mai nalte besericesci si ostenele loru nu voru fi sedarnice. — Bunastarea preotimei presupune in florirea besericeí si éta cá la redicarea stáarii materiale a preotiloru suntu chiamate a contribuí tóte organele besericesci. Ceea ce dicu despre dotarea preotiloru. lasu se stee si despre salariile invetiatoriloru. si ei suntu intocmai factorii organismului besericescu. —

Multi dintre preoti figuréza sub titlu de capelanu; oficiulu acést'a in atat'a s'a latitu in beserica. in cátu suntu comune si cu doi capelani; capelaní'a adeca se considera de unu oficiu stricte legatu numai de una parochia. de si totu in aceea-si comuna suntu poté dóue parochie. — de unde apoi urméza,

că doi parochi potu avé doi capelani in una comuna. Capelanulu e intocmai asia preotu ca si parochulu. si elu este ingreunatu cu familia si are lipsa de subventiune pentru sustinerea familiei si crescerea fiiloru sei. Si afli procedur'a susatinsa cu capelaniele de una, carea e in mesur'a cea mai mare anti-autonmica. Nu fia capelanulu in comunitatile de două sêc trei parochie, constrinsu la servitiulu preotiescu numai din una parochia, si nu aiba dotatiunea sa numai dela parochulu, carele este slabu pentru functiunile preotiesci; ci fia elu capelanulu ambeloru sêu tuturoru trei parochie, va se dica: intregi comunitati, si fia dotatu in proportiune de fiasce carele parochu, de intrég'a comuna besericésea.

Cātu pentru ceialalti factori ai organismulu besericescu, pentru invetiatori si anume pentru cei teneri, cari in intielesulu decisiunei consistoriale nainte de a depune esamenulu de calificatiune au se practisedie unu anu ca suplinti. — observu: că in asemenea modu salarisarea lor se nu fia acoperita din una parte a computulu respectivulu invetiatoriu, langa carele sunt ca suplinti; ci dotatiunea lor se se faca fara cea mai mica stîrbire a salariulu si computulu principalulu seu — din cass'a intregi comune besericesci.

Meliorarea starei materiale a preotiei si invetiatorilor nostri, dela carea este conditiunata inaintarea in cele spirituali a intregi beserice — e restrinsa si depinde dela bunachipsuiel'a sinódeloru si comiteteloru parochiali.

Gr.

O dorintia publica in interesulu diecesei aradane.

Sinodulu eparchialu alu Aradulu, asia si congresulu nationalu din 1870, a constatatulu lips'a cea mai mare pentru de a se arondá teritoriulu protopresviteratelor din simpl'a causa, că unele numera preste 60.000 suflete, pecandu altele abia au 10.000: si asia nici agendele nici venitele protopresviteriloru nu sunt in proportiune, de-si densii au unulu si acela-si rangulu, unulu si acela-si cerulu de activitate.

Fiindca dara arondarea si organizarea protopresviteratelor va trebui se se puna cătu mai curundu in lucrare, si anca, dupa parerea mea, deodata cu organizarea parochieloru: dreptu aceea credu, că pentru de a usiorá greotatile grandiose, ce voru obveni la organizarea parochieloru si a protopresviteratelor, ar fi fórte consultu, ca protopresviteratele, cari

se afla astadi in vacantia, se remana si mai departe vacante, pana candu adeca reformele inevitabile se voru poté introduce pretotindenea in diecesa. Pana la acestu timpu doritu protopresviteratele vacante s'aru poté incredintiá provisorie vicariloru protopresviterali. *) sêu chiaru si unoru preoti mai descepti fara de a prejudecá prin acést'a organizarii viitoare. Astadi suntu in dieces'a aradulu 18 protopresviterate, póte că numerulu acést'a la organizare se va mai mari dar' póte că se va si miciorá. Si daca d. e. va trebni se se reduca protopresviteratele de astadi la numeru de 14, ce se va face cu cei 4 protopresviteri actuali? Asia dara aru fi de doritu, ca cele 4-5 protopresviterate, cari astadi suntu vacante, se nu-si aléga protopresviterii pana la organizare, carea si asia credu că peste unu anu se va poté realizá.

Mihailu Besanu.

Educatiunea si educatiunea poporulu romanu.

In timpii mai recinti s'a adoptatu si la noi invetiamentulu poporulu si s'a constatatulu: că prin acést'a se va poté invinge tóte neajunsurile si se voru poté ajunge tóte recerintiele necesarie la fericirea nationala. Si in intielesulu acést'a se facu pasii necesari pentru de a adepá clas'a inferióra din isvorulu acést'a aducatoriu de fericire pentru fiasce carele individu si fiesce carele poporu. Oricarele este multumitu pentru intreprinderea acést'a si afla invetiamentulu poporulu de una necesitate neevitavera la ajungerea unui stadiu de fericire; numai că procedur'a acést'a se arata necompleta si defectuósa, încātu remanendu eschisivu pe langa ea, dispare speranti'a de a poté ajunge candva resultatulu doritu, pentrucă invetiamentulu, care se póte dá unui pruncu in restimpu de 6-7 ani cătu umbla la scóla, nu este de ajunsu, de órece in restimpulu acela abia póte deveni la atáta conosciinta, cătu se cunósca elemintele invetiaturei in liniile ei cele cardinali, cari fara una alta conducere nici candu nu se voru poté aplicá si nu voru servi in viétia practica de indreptariu. Cu atátu mai putienu va poté elevulu din scólele elementarie ajungandu la viétia practica se aplice conosciintele sale din studie, pentrucă pana ce cresce se stergu din mintea lui, sêu déca si remanu, suntu in partea cea mai mare stîrbite si neperfecte. Pomulu din ór'a ce se plantéza are lipsa

*) Déca acést'a aru mai poté fi. — Red.

neintrerupta de umediéla. de caldur'a sórelui si de grigí'a cea mare a gradinariului; càci indata ce va simti lips'a acestoru necesitati. se periclitéza viéti'a lui. Aiba umediél'a, aiba caldur'a sórelui mladiti'a tenera si lipsésca gradinariului, nu-i pórté nimenea de grigea. — e adevératu nu va perí. dar si-va lasá sub impresiunea tempestatei direptiunea. voru rasari din trupin'a cea nobíla multe crengi nefolositorie, cari consuma totu suculu fructiferu si intregulu pomu va fi fara de fructu. insedaru va cuprinde loculu in gradina. Asia si omulu ca se se póta face membru folositoriu in societatea omenésca si se póta coresponde destinului seu. are lipsa pe langa invetiatur'a din scóla de unu indreptariu. de carele se fia condusu in vietuirea sa si se nu lase a cresce crengi ne folositorie din trupin'a cea nobile: are lipsa de unu gradinariu. carele se curatiésca trupulu si sufletulu de crengile periculóse. cari consuma suculu nutritoriu din trupina. Si indreptariulu. gradinariulu omului e educatiunea. dela carea este condiciunata bunastarea singuraticiloru individi si intregeloru societáti omenesci: — si este cu atátu mai necesaria. cu câtu e societatea mai mare si cu câtu doresee a se descálei mai cu grabu din smidele vietii acesteia. ea se ajunga calea. ce o conduce la adevéru.

Educatiunea este acelu factoru. prin carele potintiele cele spirituale in tóta viéti'a omului se încórda spre escitarea unui gustu cátra implinirea a totu ce este bunu. frumosu si maretiu. si din contra fara de educatiune. acelea poteri se voru risipi spre servisirea fapteloru de nimicu. rele, urite si uneori periculóse pentru intrég'a societate omenésca. Celu fara educatiune lucra totdeun'a dupa imboldirile instinctului. raru va cugetá nainte la urmárele faptei sale. si nicicandu nu va face lucruri frumoase. bune si morale: séu déca si comite din una miia unulu vre o fapta salutaria pentru elu séu pentru intrég'a societate in carea se afla. aceea o face fara vre o calculatiune si nu din indemnulu gustului esteticu. Fórté chiaru este lucrulu. cà individulu fara educatiune. prin carea ar poté se eunósca demnitatea sa de omu. cu greu va poté se se deschilínésca de animale si prin altu ceva. decâtu cà vorbesce si nu umbra in patru petióre casi ele. Unulu ca acél'a nici candu nu va deveni la eunoscinti'a. cà elu este chiamatu dela Dumnedieu spre a folosí timpulu. care lu petrece in beutura si mancare ne cumpenita: nici candu nu va face unu pasiu siguru dupa judecát'a si convingerea sa propria; nu va deveni la cugetu

tulu cà elu are voia libera donata dela Dumnedieu, nici candu nu va fi capace spre cuprinderea scopului insotiriloru omenesci. si nu va respectá nici una dispusetiunea a legii. administratiunei civile séu besericesci. In cele mai multe casuri lips'a educatiunei produce desmoralisare. Nu va vatamá simtiulu unui fara educatiune nici una vorba séu fapta desmoralisatória; elu fara a fi indignatu merge si face reu altui'a tocmai déca cuprinde marimea si scie urmárele triste a faptei sala. Pre unu omu fara educatiune anevoi'a lu poti capacítá despre ce e bunu, si fórté usioru lu poti seduce prin promisiuni, ce promovéza nisuintiele sale spre contiuaarea vietuirei inreotatite; pentrucá elu nu are intipuintia despre folosulu care lu aduce vietuirea cu deprinderi frumoase. Stee ori care din casurile aceste, reulu care lu tragu dupa sine e nepusu.

Tocmai asia suntemu si cu intregulu poporu. Si numai din lips'a acestei lumine se potu splicá resutatele nemultiumitórie, la care ajungu statele si corporatiunile, a caroru administratiune este basata pe principie democratice.

Lips'a mare. ce o avemu de educatiunea poporului se vede din impregiararea aceea, cà la noi in tóta administratiunea civila (?) si besericesca e cu influintiare poporulu intru atáta, câtu incepandu dela oficiele cele mici pana la celea mai mari bas'a loru o forméza votulu poporului. Si déca dorimu vitalitatea acestei constitutiuni. trebue se fia basa ei, elemintele acestei base bine construite si intarite prin colucarea cugetarei si judecarei cei sanetóse. trebue. ca poporulu se aiba una conduita morale. ca si productulu fapteloru sale se fia moralu si duraveru. Nesuferindu intre astfelu de impregiarari nici o dubietate necesitatea neamenavera de educatiunea poporului romanu. ca a unei parti ce intregesce statulu constitutionalu austro-magiaru si ca a unicului elementu constituitóriu a besericeii romane ortodosse. — numai decâtu ni pasiesce pe tapetu cestiunea: prin cine si in ce modu se póte ajunge acést'a mai cu grabu si mai usioru? —

Spre a impilni acésta lacuna in viéti'a poporului nostru, suntu chiamati cei, ce astépta bunastarea loru dela poporu. suntu chiamati toti inteligintii, fiacarele dupa potinti'a sa. Educatiunea poporului pentru unu intieliginte este ca mantéu'a in contr'a ploiei si frigului. Putienu va folosí mantéu'a celui'a, carele o pórtá numai pe unu umeru, carele o pórtá in spate numai in baieru. si carele lasa ca ventulu se o in-

tórca si se o flusture dupa placu; unulu ca acel'a nu va simtí caldura, nu va aflá sub mantéua nici unu scutu. Trebuie se fimu bine invalidi in mantéua, se nu o portámu numai pe unu umeru, si nu ni fia pusa pe grumazu numai ca si unu vesmentu, care lu portámu din sila. Mantéu'a o pórtá omulu in timpu ploiosu, frigurosú si neplacutu; educatiunea poporului trebuie se o imbratosiemu in totu timpulu, avemu lipsa de ea neintreruptu, si folosesce in timpulu celu mai seninu. E'r pentru unu preotu, carele e in coatingere neintrerupta cu poporulu, educatiunea poporului este ca reverend'a, carea i-invalesce tóta fiinti'a, carea landu-o demanéti'a, n'o desbraea pana sér'a, si carea lu distinge de câtra altii. Éra modulu educatiunei e usioru de aflu, numai se fia voia, timpu si ocazioni spre acést'a suntu destule. Inteligintele civilu séu din cleru si celu mai ingreunatu cu economi'a casei are dóue-trei óre libere pe septemana, in care se póta satisfice detorintiei acestei'a. Scus'a in privinti'a acésta nici candu nu póte avea locu.

Referitoriu la manier'a acestei intreprinderi, este mai antáiu de tóte a nisuí, ca poporulu se devina la putinti'a de a scéi pretiúi si folosí timpulu, de a scéi castigá recerintiele la una stare buna materiale, si cu cele castigate se scie economisá, se cunósca dispusetiunile salutare(?) ale constitutiunei statului si ale autonomiei besericee sale, se cunósca detorintiele sale câtra statu si câtra beserica, se cunósca drepturile sale ca cetatianu in statu si ca crestinu in beserica, se cunósca scopulu zidirei sale.

Si astfelu colucrandu de una parte invetiatoriulu intru latirea invetiamentului, de alta parte inteliginti'a civila si clericale intru radicarea educatiunei la adulti — vomu ajunge la realitate, progresulu si rezultatulu imbncuratoriulu va fi nespusu. —

G. S e r b u.

Corespondintia.

Langa Muresiu, Fevr. 1871.

Comun'a Chesintiu din comitatulu Timisiului este acum demultu cunoscuta on. publicu romanu, nu pentru cà dóra ea ar figurá intre comunele cele impoporate séu tocmai infrumsetiate cu inteliginti'a insemnata, nu, unu incidinte — redicarea unei cruce crestinesci cu inscriptiune serbésca i dete rolulu insemnatu de a figurá in teatrulu jurnalisticii nóstre romane. — De abia se finí dram'a cu crucea, éta unu altu incidinte me provóca, ca cu permisiunea on.

redactiuni a „Sperantieii“ se pasiescu si eu inaintea on. publicu romanu a aratá totu din viéti'a nóstra besericésca o intemplantare próspeta anti-autonomica. Suntu in Chesintiu la vr'o 2500 suflete dreptredintiose besericee ortodosse pastorite de 3 preoti, dintre cari unulu pórtá functiune de capelanu. Decurundu se intemplá alegere de altu preotu, nu sciu parochu séu capelanu, — cáci concursu nu s'a publicatu in fói'a oficiósca; firesce deci cà concurinti nu s'au potutu aflá afara de fiulu dlui parochu Dimitrieviciu (Dimitrescu), carele singuru a fostu avisatu si carele ca uniculu concurinte a trebuitu se si fia alesu cu unanimitate. Actulu alegerei s'a intemplat, protocolulu s'a subserisu si autenticatu dupa tóte formalitátele recerute si pentru validitate conformu stat. org. s'a substernutu scaunului protopr. din Lipov'a.

Acésta fapta este cu totulu nóua in beserica sinodale, celu putienu nu presupunu se póta avea parechia in provinci'a nóstra mitropolitana, si dreptaceea mi-place a crede, cà atátu scaunulu protopresviteralu câtu si consistoriulu diecesanu o va scéi judecá dupa meritu. Din parte-mi m'asiu simti detoriu cu referintia la acésta alegere a face urmatóri'a observare. O alta alegere de preotu pentru Chesintiu nu póte avea intielesu pana candu comuu'a are trei preoti in functiune si nici unulu dintre ei nu se simte neaptu; ba la casulu din urma tocmai, va se dica: déca unulu dintre parochi va fi neaptu, aci este capelanulu, carele singuru anca va fi in stare a indetuli comun'a cu servitiulu preotiescu si a intocmi tainele fara vre unu greumentu. Sciu apretiúi parerea, ca déca e cu putintia fiii preotiloru se urmédie la casu de lipsa in loculu parintiloru, pentrucá acésta impregiurare anca adauge la redicarea starei materiale a preotimei nóstre; dar totodata sum in contr'a nepotismului, si consideru de reutatiósca acea vointia a multor'a, prin carea se arata amu-cum cà parochi'a ar fi pentru individu si nu individulu pentru parochia. In Chesintiu nu vedu lips'a alegerei altui preotu si cu de osebire unui capelanu langa d. Dimitrieviciu, pentrucá santi'a sa anca e aptu pentru functiunile preotiesci, ba ce e mai multu, uneori suplinesce si pre invetiatoriulu in scóla; éra fiulu dsale care este candidatu de capalanu, este de presinte parochu in Comiatu, unde dupa ostanél'a si trud'a sa si-a castigatu o pusetiune materiale bunisióra, si asia nu vedu nici o primejdia in alterarea alegerei pana la timpulu, candu se va vedé lips'a ei. Judecandu si apoi cunoszandu parintele Dimitrieviciu cu fiulu

seu dimpreuna aceste cercustări, credu, că si densii mi voru dá de dreptu.

—u.

Cultur'a si ramurile ei.

(Disertatiune de G. Morariu cetita in 29. oct. 1870. in siedinti'a societatii de lectura a teologilor romani din Aradu.)

In seclulu presinte dóra nici unu cuventu nu e mai desu pronunsiatu de câtu cuventulu cultura si cu totu dreptulu, de órece timpulu presinte e timpulu culturei, e timpulu sciintieloru. séu si mai espresu e timpulu luminei.

Dovéda viua despre inclinatiunea generatiunei presinte catra cultura, este acea impregiurare imbucuratória, că adi in totu loculu se pune mare pondu asupra ei si cumca adi tóta decórea omenésca e numai cultur'a. Nimicu nu nisuescu ómeni a-si castigá cu mai multu zelu — cu exceptiunea dóra a baniloru — decâtu cultur'a.

Cuventulu cultura, precumu am premisu e desu pronunsiatu, e fórté popularisatu, cu tóte că abia este conceptu, carele se aiba lipsa mai mare de o splicatiune detaiata ca conceptulu culturei. Da, e lucru fórté greu ai dá o definitiune completa culturei generalminte luata, de órece dupa o scrutare mai adunca aflámu că aceea n'are o direptiune óre-care, nu are o natura nestramutavera, ei schimbatiósa, ea depinde totudeuna dela spiritulu socialismului. Da, alt'a a fostu cultur'a seclului trecutu si alt'a este cea a presintelui; cultur'a ce adi domnesce in Parisu, póte că in Londr'a nu e chiaru aceea; ceea ce in unu orasiu mai micu se privesce de caracteristica a culturei in unu orasiu mai mare póte că e ridiculositate. Conceptulu culturei este espusu schimbarei conformu deosebiteloru caractere ale popóreloru si astfelu ne incercamu alu definiá: cultura este efectulu desvoltării istorice a unui poporu. Alte dovede de cultura spirituala se pretindu in timpulu presinte dela unu chinesisu, altele dela unu europénu, si aici in Europ'a — érași sunt diverse, conformu tipului si insusiriloru diferiteloru popóre.

Déca conceptulu cultura se ie generalminte, e eu nepotintia a nu-lu interpretá astfelu: cultura e relatiunea armoniósa a unui individu fatia cu societatea omenésca, si din acést'a conchidemu: că omu cultu e acel'a, carele traiesce in armonia cu omenimea in acarui spiritu si anima afla totu de una viu echou ideile mari ale timpului,

care apartiene acelei intielegintie generale, carea represinta timpulu seu, literatur'a, artele, politic'a s. alt.

Ca se póta fi cineva capace de tóte recerintiele aceste, are nedispensabila necesitate de cascigarea cunoscintieloru.

Cunoscinti'a prima, primitiva, cea carea servesce de basa culturei — e unélt'a potintiei de a graí, e unélt'a prin carea se face cineva priceputu in naintea altor'a; va se dica e limb'a. Da, cu limb'a trebuie se ne scimu orientá, atátu vorbalu câtu si scrisualminte. Care nu cunosce intrebuintiarea vorbala si scrisuale a limbei, acel'a neci nu pomenésca de cultura, de órece acést'a e prim'a conditiune, prin carea ni potemu castigá cunoscintie mai late si prin carea netedimu calea catra o cultur'a mai generale. Firesce că necesitatea sciintiei de a intrebuintá limb'a vorbalu si scrisualminte se reduce, si e santa detorintia de a se reduce, in prim'a linia la limb'a materna a fiesce carui individu, apoi in linie secundarie la tóte limbele acele, cari figurédia de membre de actrice in concertulu universalu alu culturei, se reduce la acele, cari esercita o influintia o presiune óre-care asupra literaturii moderne si asupra socialismului cotidianu, asia d. e. pe timpului lui Cicerone in Rom'a totu omulu cultu, afara de limb'a romana — latina, — trebuiá se scie limb'a gréca, pe timpulu domnirii lui Fridericu celu mare in Germani'a totu omulu cultu din imperiulu lui trebuiá se scia limb'a franca. Acéi ocasionalminte dati-mi voia fratiloru a vi pune la privire si o linia caracteristica din viéti'a sociale moderna a Romaniei libere si adeca: acolo nu se pré considera de omu séu dama culta aceea, carea nu posiede limb'a franca seu cea italiana. Limbele aceste, cari sunt sorori dulci cu limb'a nóstra romana, într'adeveru au devenitu fórté familiarisate in viéti'a sociale moderna a Romaniei, si mai vertosu cea franca e asia dicandu, de tóte dilele nunumai in salóne, ci si in totu acelu cercu familiaru, care si-tiene de o prerogativa a figurá de cultu. Noi de o parte gratulámu acestei frumóse insufletiri si simpatie facia cu limbele culte, — inse pe de alta parte ne incretimu fruntea si nu potemu aprobá nici de câtu conduit'a acést'a esagerata a suroriloru si fratiloru de peste Carpati, de óre-ce simpati'a acést'a pré intima facia cu limbele surori, escita unu simtiu de jalusia in anim'a limbei nóstre materne; si cu totu dreptulu, de órece acést'a se vede delaturata, ignorata. Simpati'a catra cele produce seuitarea de acést'a eu acarei lapte s'au nutritu.

si ea patimesce observandu perfidi'a ficeloru si fiiloru sei. Spre consolare mai adaugemu cã peccatu acest'a matricidu lucomitu mai vertosu cercurile nalte boeresci si eiocoiesci lipsite de consciintia nationale. pâna cându cast'a liberale si nationale promovédia din respoteri cultulu limbei si a totu interesului romanescu. — Cerandu scus'a Fratieloru Vóstre pentru mic'a abatere dela objectu, revinu la firulu discursului.

Pe langa tóte acése premise, cunoscinti'a limbeloru nu probédia anca cultur'a. de órece acésta cunoscintia se póte numi numai unu factore mai potinte intru castigarea acelei'a: cunoscinti'a limbeloru intinde chiale. prin cari se deschide magasinulu tesauriloru spirituali. Pe langa sciinti'a limbeloru trebuesce se ni insusimu si literatur'a: aci fresce cã trebue se se obervedie éra-si întâietatea si preferinti'a literaturii materne. Trebuesce se avemu cunoscinti'a referintieloru literaturii trecutului si a presintelui. Dupa acést'a urmédia cunoscinti'a istoriei nationale precumu si cunoscinti'a a celei societati de poporu. in carea traimu: trebue dieu. se avemu cunoscinti'a istoriei despre starea politica, morale si sociale a trecutului. presinteii si din aceste se deducemu si a viitorului nostru si a conlocuitoriloru nostri. Numai ael'a. care possiede cunoscintiele aceste póte corespunde chiamarei sale ce o are ca unu individu fidelu natiunei sale si ca cetatianu bunu alu patriei. si numai prin chiamarea acést'a póte intr'adeveru satisfacere detorintieloru cari i-se compete unui omu cultu.

Premiendu aceste in genere despre conceptulu culturii. urmédia se ne demitemu a vorbi in specie despre ramurile culturii. precumu ne-amu dedata ale distinge acele in viéti'a practica. si vomu grai:

- I. despre cultura sociale;
- II. despre cultura literaria;
- III. despre cultura artifica;
- IV. despre cultura scientifica;
- V. despre cultura politica si in fine
- VI. despre cultura morale.

Vi rogu nobil'a atentiune fratiloru!

I. Despre cultura sociale. Acést'a e cultura despre carea domnescu parerile cele mai diverse si stangace. La categori'a acestoru pareri din urma apartienu acei'a. cari au ambitiunea a fi aparuti ómeni de frunte in societati. apartienu acei'a. cari au conduta nesuferibila pseudo-moderna in societate. apoi cari au principie separatistice, egoistice. imbulditorii si altii. Spre orientare buna se recomanda urmatoarele: nu e de lipsa ca omulu se fia in tóte retrasu

si modestu pan' la bigotia. ei omulu socialminte cultu trebue ca si in modestia se fia moderatu, cãci altcum s'ar poté dice despre elu cã e rusinosu; nicicãndu se nu fia pretensiosu; omului cu cultura sociala nu i-se atribue silintia de a predominu asupra altor'a fia si in acelu casu candu superioritatea lui spirituale e necontestabile, in asia casu nisuiésca a se retrage séu celu multu a se sprimá in termini modesti. Increderea si sumeti'a totudeun'a dovedescu lips'a culturii. Acolo unde este cultura sociale de regula se póte observá o incredere, o simpatia reciproca in viéti'a sociale. acolo arbitriulu personalu si patimile sunt octroate. in asia locu suntemu asigurati contra espectoratiuniloru pepturiloru intrigante. asigurati contra esplosiunei pasiuniloru omenesci. Cultura sociale nu o demanda legile. nu superioritatile politice. ordinatiunile culturii sociale sunt santionate de viéti'a. de spiritulu timpului.

Poterea acestoru ordinatiuni e mare. e estinsa. Ele nu numai cã nu pretindu abatere dela datinele si moravurile massei poporului; ei de sine si ele aducu aributulu competente modei si datineloru domnitórie. Cu acést'a nu votedu devotatiune órba datineloru modei ei observu: cã nu este iertatu a le ingorá si despretiui. cãci ni causédia dauna. Asia nunitii separatisti. carora li place a se abate cu totul dela aventulu modernu. dela moda. datina si usu. aceia de multe-ori patimescu nu numai de lips'a culturii sociale. potemu dice cã sunt in lips'a totale a culturii. Intrebãmu pentru ce? Respunsulu e: pentru aceia. cã cu cátu e cineva mai pucinu independinte in eugetraile in principiele sale. cu atátu mai tare i-place a figura de separatistu. — Altmintre atátu e dreptu. cã cultura sociale — in viéti'a cotidiana candu e vorba de cultura de regula se pricepe acést'a — e numai o cultura esterióra formale. si se-o marturisimu cã n'amu castigatu multu cu dénsa. déca cumva mai departe nu amu potutu strabate.

(Va urmá).

Marturisirea de peccate a Franciloru.

La propunerea unui orasiu de sudu alu franciei s'a ordonatu: ca diu'a de 16. Oct. se fia di de penitintia universale. Cu referintia la acést'a. o fóia francesa din Nizza produce urmatóri'a marturisire de peccate a franciloru:

„Noi, poporulu francu, daruitu dela Domnedieu cu talentu mare, care inse, uitandune de noi, l'amu parasitu, si

elu a suferitu acést'a in pace, dar in fine esauendu-i pa-ciinti'a acumu gememu sub sbiculu lui.

Dómne, recunóscemu că judecat'a ta e drépta. Ori câtu suntu de grele loviturile ce ne apasa, noi le meritámu. Amu fostu superbi si ambitiosi. Falindune amu vestitu, că noi suntemu natiunea cea d'antaiu pre pamentu, cu despretiu priviamu asupra altoru natiuni, despre tóte amu voitu se ii invetiámu, si noi nimicu n'amu voitu a invetiá dela ei. Amu insetosiatu dupa glori'a vana, carea a produsu resbelulu, si acést'a l'amu voitu, dupa acést'a amu alergatu. Ne amu tienstu neinvigibili, amu fostu vatamatori, si in totu momentulu gata se prindemu arma, pentrucá amu despretiuitu sangele streinu ce s'a varsatu.

Pentru tóte aceste ne-ai micioratu pre noi Dómne, prin lovituri nespuse. Óstea cu carea ne falému asia tare, s'a topitu ca cér'a de fati'a focului. Machinele derimátorie, in cari ne incredému atátu de tare, si dela cari asteptaseremú atâtea rezultate, au devenitu in manile neamiciloru nostri. Fortaretiele nóstre suntu in mani streine, neamiculu necunoscandu margini, crutiare — ni prepade patri'a. Dar pentru aceea esti dreptu tu Dómne, si ambitiunea nóstra merita dejósirea acést'a.

Amu fostu ambitiosi si desmerdati. Amu alergatu dupa placeri lumesci, amu doritu binele pamentescu, care dá placere; si ca acést'a se lu ajungemu n'am alesu midilócele. Amu iubitú predilectiunea, auctoritatea, lucsuria. Amu fostu avuti, dar pentru aceea n'a fostu indurare catra cei seraci in anima, seracii s'au umplutu de invidia cátra cei avuti, pe cari ii tienéu de fericiti: — asia, indestuliti séu insielati de placerile lumesci, noi toti asemenea amu fostu vinovati. Si vediendu tóte acestea, ai intrevenitu tu Dómne! Ni-ai risipitu avuti'a, ni-ai inveninatu bucuri'a. Pe lenga fortaretiele si locurile de petrecere ai asiediatu frica si lacrimé. Ne-ai constrinsu ca trupulu nostru celu adoratu, carui'a spiritulu i-s'a facutu servu, se lu presarámu cu cenusia. Dreptu esti tu Dómne, vanitatea nóstra merita lovitur'a acést'a grea.

Moralálu si principiile nóstre vitali s'au stricatu. Amu intonatu juramentu strimbu, ba l'amu preamaritu si l'amu incoronatu. Amu batjocoritu totu ce este santu, legaturile sante ale casatoriei, femea, cu unu cuventu tóta virtutea familiare a devenitu obiectu de batjocura intre noi. Teatrulu, literatur'a, s'au schimbatu in scól'a immoralitatii si peccatului.

Prin desconsiderarea caracterului, prin suportarea servilismului indelungatu, prin dejósirea in patimi, imbracamintea stralucita, prin cantecele uricióse amu devenitu de scandalu alu evului nostru si luméi. Peccatulu a devenitu de domnitoriu in tóte partile socialismului, in naintea ochiloru tuturor s'au intimplatu lucruri de acelea, pe cari nu este iertatu nici a le memorá. Atunci s'a aprinsu mani'a ta asupra Sodomei si Gomorei in cari ne-amu prefacutu, ai transmisu focu si puciósa asupra nóstra. Dreptu esti tu, si peccatulu nostru merita pedéps'a.

N'amu cunoscutu Domnedieu si credintia, amu fostu fatiarnici si superstitiosi. Una parte n'a avutu religiune, ceialalta numai formele ei. Noi amu batjocoritu evangeli'a, pe carea n'amu intielesu-o, si de-si o amu intielesu, amu invetiátu pre altii se nu crédia in trinsa. Amu fostu sedusi de

sfaturi uricióse, amu aparatu in estensiune pre cei retaciti, a casa amu servitu datineloru, cari nici noi nu le credému, ca asia prin nesciintia si credintia desiérta se ni estindemu puterea asupr'a seraciloru, si prin acést'a se ni asicurámu bunurile castigate in abundantia. In locu se fimu servitu tie, amu servitu numelui teu, ca cum amu fi voitu se te facemu consotiulu si aপরতীলুল peccatelu nóstre. Pentru acést'a ne ai lasatu pre noi. Ni-ai datu in manile unui imperatu insielátóriu si iclénu, carele a risipitu avuti'a nóstra, a varsatu sangele prunciloru nostri, ni-a aruncatu barbati in inchisóre, ni-a patatu numele in aintea popóreloru si natiunelu. Dreptu esti tu Dómne, si justa judecat'a ta.

Plagele cu cari ne apesi, pusetiunea ingrozítoria, in carea amu ajunsu, nu ni au deschisu ochii asupr'a peccatelu, cari ne au dusu in periclu. Nu suntemu umpluti de pocaintia ci de furia. In locu se ne acusemu pre noi, acusemu pre vecinulu, ca si cum amu fi fara de peccata, murmuimú contra asprimei lui. O Dómne! scapa ne de ispita. Smerenia, spre carea ne inveti'a adi neamiculu, tu ni dá in animele nóstre smereni'a cea mentuitória, si dupa ce ne ai condusu prin aduncimile focului si a suferintelu, ne scapa de celu streinu, redá-ni pacea patriei, ca asia se potemu merge in aintea ta; da, ca prin ispita se ne renascemu, si prin indurarea ta se ne facemu partasi a totu ce e bunu.

Ca pacea perduta dela tine Dómne se ni-o recastigámu, nu ne provocámu la ruinele cetátiloru, nici la sangele celu varsatu alu fratiloru — nu, noi ceremu pace dela tine in numele lui Isusu, pentru sangele lui varsatu pentru mentirea lamei. Aminu."

Afaceri besericesci.

(Unu donu maranimosu.) — Veduv'a Catarin'a Lepaiciu locuitória in Timisiór'a (suburbiulu Fabricu) a donatu comunei besericesci romane gr. res. din Fabricu dóue casi, a caroru venitu se se folosésca spre scopuri scolare, sub conditiunea: ca usufructulu acestoru realitáti pana va traí ea se fia alu ei, deobligandu-se: că pana atunci ea va avea se sustiena casele in stare buna, se supóte tóta contributiunea, pentru ce dupa mórtea ei prin functionarea presiedintelui sinodului comunale va avea respectiv'a comuna detorinti'a a o ingropá cu tóta onesti'a, si apoi asupra mormentului ei a radică o cruce de pétra; nu altcum a meliorá salariulu invetiatoriului séu — déca voru fi — a invetiatoriloru gr. res. romani si in totu anulu in duminéca floriloru a provedé cu carti si imbracaminte pe scolarii cei mai seraci din acést'a comuna besericesca, carea a si esoperatu transcrierea in cartea funduaria pe partea sa.

Sinodulu parochialu din Pancot'a pe langa aplicidarea ven. consistoriu a statoritu: ca sesiunea respective venitulu sesiunei dela parochia a trei'a déjà redusa si asia remasa in vacantia — se se folosésca spre redicarea fundului scolaru din locu, ca asia comun'a besericesca se devina la posibilitatea de a-si radică mai una scóla poporala, si apoi de a imbnatáti salariulu invetiatoriloru sei.

(Una fapta crestinésca.) Reposatulu locuitoriu din Paulisii Ioanu Crisianu, — neavendu familia — a testatu pe sém'a besericeii nóstre a trei'a parte a lasamentului seu; dupa informatiunile sigure, — pertractarea acestui lasamentu s'a efeptuitu dejá la tribunalulu comitatensu, carele a si transpusu consistoriului aradanu decisiunea in acestu meritu; si asia acuma din partea senatului epitropescu se voru dispune cele necesarie in privinti'a acestui lasamentu.

S'au radiecatu scóle poporale confesionali in comunitatile: St. Mihailu, — Fibisiu, — Chesintiu (scóla de fete,) — Nadlacu (a trei'a scóla poporale) si in Siri'a (Világos) scóla tractuale, la acarei fundatiune au oferitu comunele besericesci Siri'a 800 fl., — Covasintiu 267 fl. 68 cr., — Madratu 200 fl., — Cuvinu 136 fl., — Minisiu 104 fl., — Nadasiu 80 fl. si Cladov'a 30 fl.: la olalta 1617 fl. 68 cr. —

Pentru tienearea siedintieloru ale singuraticeloru senate din Consistoriulu aradanu s'au defiptu terminurile pe seme-l-in alu anului curinte 1871. dupa cum urméza:

a) pentru senatulu strinsu besericescu: 21. Ianuariu, — 11. Februariu, — 4. Martiu, — 8 si 29. Apriliu, — 20. Maiu, — 10. Iuniu;

b) pentru senatulu scolariu: 28. Ianuariu, — 18. Februariu, — 11. Martiu, — 15. Apriliu, 7 si 27. Maiu, — 17. Iuniu; si in urma

c) pentru senatulu epitropescu: 4 si 25. Februariu, — 18. Martiu, — 22. Apriliu, — 13. Maiu, — 3. si 25. Iuniu. —

Cátu pentru siedintiele plenarie, acelea se voru tiene totudéun'a la conchiamarea osebita din partea Ilustritatei Sale Dlui Episcopu. —

Literariu.

* „Transilvania“ fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu. percurse dejá trei ani din viéti'a sa. aducandu unu folosu nespusu cetitoriloru sei prin articlii scientifici si reprodusi in colónele sale.

Acésta fóia. dupa cum avemu informatiuni. in partile nóstre (Ungari'a si Banatu) proportiunatu cu foile politice e fórté straina de cunoscinti'a publicului romanu. Adevveratu. cá ea nu face multa sfara in tíera. cum nu face si nici cá potu face foile nepolitice. aceste inse se potu considerá ca fundamentu la cele politice. Si romanulu nu e cam dedatu la lectura seriósa. la studiu aneviosu. Descoperirile. ce ni se facura si ni se tacu prin articlii produsi in colónele „Transilvaniei“. carea este unica in speci'a sa — suntu de mare folosu literaturii nóstre. asia d. e. Colectiune de diplóme din diplomatiulu comitelui Iosifu Kemény, care privescu mai alesu pe romani. — „Scurta istoria a societatií iesuutiloru“ s. alt. — Apretiuirea celoru cuprinse in acésta fóia

Proprietatea si editur'a societatií teologiloru aradani.

si pretiulu moderatu ce lu are (pe unu anu intregu 3. fl. v. a.) ne face a o recomandá pentru spriginire o. cetitori ai „Sper.“ — Abonamentulu se face numai pe câte unu anu intregu. Se abonéza la Comitétulu asociatiunei in Sabiiu, séu prin posta séu prin d. d. colectanti.

* Dictionariulu ungurescu-romanescu compusu de Georgiu Baritiu. Brasiovu 1869. formatu 8° mare, 41. cóle. se afla depusu spre vendiare la librariile in Brasiovu, Sabiiu, Clusiu, Lugosiu, Timisiór'a si Aradu (la Stefanu Gyulai), cu pretiulu originalu fiesu 3. fl. 70 cr. leg. tiépenu cu piele. si 3. fl. 20. cr. v. a. legatu usioru.

VARIETATI.

† (Necrologu.) Simeonu Birdeanu, zelosulu invetiatoriu din Buteni (com. Aradu) a reposatu in 14/26. Ian. a. e. Fia-i tierin'a usióra!

+ Asupra lui *Calinicu*, Mitropolitulu Moldovei si Sucevei in 7. Ianuariu a. e. fu intentatu unu asasinu din partea archimandritului monastirei din Gol'a — Climente Nicolau prin patru focuri de revolveru. Caus'a acestui atentatu se dice a fi fostu una ordinatiune tramisa Archimandritului de cátra Inaltulu Prea Santitulu Metropolitu, in carea dupa incuviintiarea Ministrului alu Culteloru si alu Instructiunei publice din Jassi — cere deslucire dela elu, pentru ce a refusat sub feliarite proteste a primi cu inventariu dot'a acei Monastiri.

□ Studintii romani din gimnasiulu aradanu au infiintiatu o societate de lectura cu firm'a „Muresianu.“ Scopulu ei este eserecirea in vorbire si scriere corecta, deprinderea in elaborate literarie si in declamatiuni.

+ (Biblia). Eduardu Millard ca plenipotentiatulu societatei ierografice britanice si straine pentru respandirea cuventului lui Ddieu in Britani'a si la alte natiuni — a promis guvernului ungurescu, cá e gata a provedé conformu recerintei gratuitu cu esemplare din S. scriptura in diferite limbe tóte inchisorile depe terenulu guvernului st. Stefanu.

— S'au demunitu in 10 fevr. prin Maiestatea Sa in loculu reposatulu br. Eötvös — de ministrude Culte si Instructiune publica Dr. Teodoru Paulier fostulu profesoru la universitatea din Pest'a.

— (Registrulu preotiloru nou-santiti in dieces'a Aradului.) In 24. Ianuariu Teodoru Marcusiu de parochu in Sacalu (Bihoru): — in 30. Ianuariu Ioanu Farentiu de capelanu in Budurés'a (Bihoru) langa parochulu Teodoru Popoviciu; si in 2. Fevruaria Nicolau Bogdanu de parochu in San-Martinu (Bihoru). —

Post'a Redactiunei.

La mai multi (?) junii romani studiosi la universitatea din Pest'a. — Am primitu, — inse ca pretotindinea, asia si la noi corespondintiele anonime nu se potu luá in consideratiune.

Pentru redactiune: **Gerasimu Serbu.**

Tipariulu lui Stefanu Gyulai in Aradu.